

IV 61
Kapsel

TRON OCH FÖRNUFTET,

ELLER

CHRISTENDOMENS BESTÄND.

Betraktelse i bunden stil,

uppläst

vid Hernösands Bibel-Sällskaps offentliga
sammankomst den 9 Mars 1835.

af

FRANS MICHAËL FRANZÉN,
Sällskapets Ordförande
och Biskop i Hernösands Stift.

HERNÖSAND,
tryckt hos *Jonas Svedbom*, 1835.

skapets Ordförande att öppna denna högtid. Men det fått, hvarpå jag uttrycker hvad jag deröfver, till stöd för min egen öfvertygelse, har eftertänkt, torde behöfva en urfåkt. Om det ock härrör af den svaghet, att ännu på ålderdomen ej kunna öfverge den skrifart, jag ifrån min ungdom älskat; så hoppas jag dock, att det icke strider emot sjelfva ändamålet; hvilket jag vid detta tillfälle tyckt bättre kunna vinnas genom en antydning i bunden stil, än genom en afhandling i fräng profa.

Ämnet synes tvåfaldigt, men är i sjelfva verket blott ett; ty skulle Tron nödgas vika undan Förnuftet, så fölle ock Christendomen.

1.

Har det på Tiden vuxit nya vingar?
Är lian skärpt, som han omkring sig svingar?
Så ilar han, och höljer sina spår
Med skörd på skörd, och sekler gör af år.
Hvar dag en blyxt af något nytt förvänar,
Och någon hvälfning lik ett thordön dånar.
Ett fäste ramlar: och des's buller blott
Ett annat skakar, som i åldrar stått.

"Skall det ej falla, det som murknat redan?"
Så svarar mig en tidens tolk, och ser
Åt templets höjd, som synes luta ner,
"Det bleka månken, som har nått sitt nedan,
Ej bländar mer omkring den pelarrad,
Der vid ett kors den fromma enfald bad.
Ren bland des's skuggverk dagens ljus sig sprider,
Som skingrar dimman och allt högre skrider.
Förnuftet, fullyäxt, ledband mer ej tål:
Sin väg det sjelf bestämmer och sitt mål."

Hvar är då vägen? ack! der stormen hviner
Bland throners, tempels, samhällens ruiner!
Och målet hvar? Der otrons fräcka hand
Upplöser makars och föräldrars band!
Och detta nit, som allt i låga tänder,
Allt funderar, stjelp om, bevisar då
Förnuftets mognad! Barnet gör ju så

Allt rifver det, allt upp och ner det vänder,
Och bygger korthus, som en fläkt förför.

”Så måste ske, då allting nytt man gör.
Ny är vår tid. Du säg, hur Vestern lyfte,
Liksom en annan sol der runnit opp,
Och rakt mot den från Östern ställt sitt lopp.
En vådeld var det blott, hvarvid man ryfte.
Men se, ur detta bål, en Phoenix lik,
Uppfög den nya tid, som nu lik våren
Kring jorden far, på glans och värma rik,
Och allt upplifvar, som ej tärts af åren.
Sjelf ung igen, han vill omkring sig allt
Ny ungdom ge, ny kraft med ny gestallt.”

Naturen alla är föryngras åter,
Ej menkligheten. Högre blott hon går;
Men steg för steg; och trappan, der hon står,
Ej utan hennes fall sig bryta låter.
De höga Alper likt, som stå emot
Allt tidens våld, allt elementrens hot,
Har tankeverlden berg åt himlen höjda,
Af intet jordskalf brutna eller böjda.
Ett sådant berg är det, der Han, hvars ord
Blef nådens budskap kring en syndfull jord,
Sin Kyrka, som ett himlens förhus ställde.
Der står hon tryggad, som Han sjelf har sagt,
Emot all hellvetets och mörkrets makt.

”Här är ju fråga blott om ljufets välde,
Upplysningen, Förnuftets, med ett ord,

Hvars seger inom kyrkan sjelf är spord.
Guds verk är ju Förnuftet, eller heldre,
Det är Gud sjelf hos menskan. Ja, hvad är
Väl Gud, om ej ett stort Förnuft, som bär
All verlden, starkare än den, och äldre?”

Hvad! detta folgrand, som ej sägs, ej fanns,
Om solens sken ej lyfte upp defs dans
På luftens vågor, jemför du med solen?
Hvar är då sätet för den myndighet,
Du ger förnuftet? Är det lärostolen?
Men allt hvad der defs tolk förklara vet,
Männ det en flock af vildar kunde tämja?
Männ ens ett hyffadt folk i samfund tämja?
Hvar, på vår jord, har väl det rike, slätt,
Som styrts ur skolan af defs vishet blott?

”Vår tid har andra ljus, än skolans lärde.
När hela landet upplyst blir allt mer;
Och folket sjelft med egna ögon ser,
Hvad allmänt gagnar och har verkligt värde:
Så är defs röst Förnuftets. Ja, den är
Guds röst, och bör också i kyrkan gälla
Framför den döda bokstafven, som der
Guds ord från fordna dar skall föreställa.
Förr sporde feglarn stjernorna i skyn;
Nu lär han föga på dem akta mera,
Sen han sitt skepp, hvar helst på havets bryn,
Kan efter karta och kompass regera.”

Således behöfs ej altar, mer än thron,
Och öfverhet ej mer, än religion.

Jo; — men Förnuftet ensamt gör dem båda.
Förgäfves skryta de af himmelsk börd,
Om ej defs röst i deras bud är hörd.
Se Öterns värld, der våld och vantro råda,
Der folket hålls i ok, likt kreatur;
Der af det helgas grymma onatur
Väcks för Gudomligheten sjelf blott rysning;
Der allt är magtens rof och ödets spel.
Jemför dermed vår frihet, vår upplysning,
Vår menklighet i världens veftra del” —

Som är den Christna; der det ljus, du prisar,
Blef i den kyrka tändt, hvars fall du spår.

”Nej, der Förnuftet i sin frihet visar,
Hur långt med det allena menkan går.”

Med det, som för att bli hvad det vill vara,
Två tufen år, i Christlig skola gått!

”En skola! ack! der det ej kväftes blott,
Men tvingades att svart för hvitt förklara.
Nu har det rymt ur hennes ok till slut,
Och går med mod och kraft i verlden ut.” —

Som en förlorad fon! — till defs det åter
Af nöden drifs till Fadren, som förläter. —

* * * * *

Han hörde mig ej mer. Han gick. Men hör mig du,
Som vid din Christna tro vill trygga dig ännu.
Du bäfvar för den väg, som nu allt högre stiger,
Och ryter mot det skepp, der Christus är om bord.
Ej sedd, är han dock der: du tror det på hans ord,
Och ropar: ”Vi förgås! hjälp! Herre!” — Men han tiger.
Han sofver. — Nej, var lugn: han uppstår i sin tid,
Och tyftar hafvets hot och stillar vädrens strid.

2.

Förnuft! din höga rätt jag ej bestrida ämnar.
Men, ”hvi förföljer du mig Saul?” O, hör
Den milda frågan, som han sjelf dig gör;
Han, mot hvars udd ditt högmod fåfängt spjernar.
Om dig hans klarhet först med blindhet slår,
Du sen defs högre ljus af honom får.
Han kallar dig, att sjelf hans ord förklara;
Men du, för stolt att hans Apostel vara,
Vill med ditt blofs, som synar jordens bryn,
Det stora världens ljus slå ned ur skyn.

3.

Mensklighet! förän du Christen nämdes,
Då din odlingshögd du redan nått,
I hvad blindhet njöt du lifvets lott,
Obekymrad, hvartill den bestämdes.
O! hur sjönk du i det stolta Rom,
Sjönk i rysligt djup af ny förvildning.

Ren i Grekens sköna värld, hur tom,
 Hjertlös tom, var ej din högsta bildning?
 Denna frihet åt hvars ädla bild,
 Konst och snille länt en klassisk ära,
 Ack! hvad är den, från sin gloria skild,
 För en sansad blick, som ser den nära?
 Fråga Aristid, hvars rena dygd
 Honom flyktig gör från fädrens bygd;
 Fråga Spartas arma Helioter;
 Fråga dessa folk, som kände mer
 Oket, hvarmed Rom dem tryckte ner,
 Än allt våld af inhemska despoter,
 Och du vishet, som ifrån Athén
 Fjerran lyfte med din lampas sken:
 Säg, hvad var din konstligt byggda lära
 Mot den enkla, hvaraf barnet lär
 Mer än Plato visste: hvad det är
 Detta Fadersnamn, som Gud vill bära.

4.

Se denna upptäcktsfärd på ett oändligt haf,
 Dit tänkarn med det skepp, han efter långa tider,
 I fåfånga förfök förfüllda, byggt omsider
 Och nämnt Philosophi, så söker sig begaf.
 Hvad fann han, mellan tyflets bankar,
 Af grubblets hvirvel förd omkring
 I ständigt samma tomma ring?
 Ej någon skynt af hamn, ej fäste för sitt ankar;
 Blott våg, som följde våg, tills himlens bryn de nått,
 Men himlen sjelf förfvann; och allt var dimma blott,

5.

I östern mellertid, hvad morgonrodnad glöder,
 För den i land förblifna tron!
 Hvad härlig Herrans dag den ljusa strimman föder!
 På denna gyllne sky har Herren sjelf sin thron;
 Och med det ljus, som der upprinner,
 Hans rike bredes ut så långt, som dagen hinnes.
 Midt i den kända världens krets,
 Der vägen öppen står till alla haf och länder,
 Till Albions kuster, Indiens stränder,
 Det riket tid från tid bereds.
 När han, all världens Gud, han som är Gud allena,
 Besöker Mamres lund, på Sinai stiger ner,
 Ej, Israel, blott dig han denna nåd betar.
 Nej, alla menskobarn skall i sin skygd förena
 Den telning af din flam, hvars krona rör vid skyn,
 Och öfver hela jordens bryn
 Sin himmelskt ljusva döft med lif och helga sprider.
 Men dig gafs löftets helga land;
 Och han, som gaf det, han, hvars hand
 Tre gånger dit dig fört, der låter dig omsider
 Få hylla Davids stora Son.
 Men ve dig! på ett körs han döer i qual och hån:
 Dock se, han lefver. Hör, med häpnad hör de orden:
 "Mig gifven är all mägt i himlen och på jorden"
 Ditt tempel fölt, och uppstår icke mer;
 Från Sions helga berg har Herren stigit ner;
 Och nu hans härliga plantering
 Uppblomstrar i en hednisk värld:
 Der fält bereds för dess förmering

Af sjelfva verldseröfrarns svärd,
Sitt sköna språk har Greken danat
Att sprida Evangelii ljus;
Och Alexander vägen banat
För Jesu Christi sändebud.
Förgäfves Rom hans vittnen tvingar
Med qual på qual, med mord på mord;
Dets egen örn på sina vingor
Kring verlden bär hans namn och ord.

Hvem skönjer icke i allt detta redan
Ett verk, som ledes af en hand i skyn?
Och hvad det blef för menkligheten sedan,
Var det ej värdt en vårdande Förfyn?

6.

Förut hvad rådde i den vida verlden?
Den blinda vantron och den tomma flärden.
Hvar stod ett tempel helgadt åt den tro,
Som ger förståndet ljus och hjertat ro?
Se desfa falska, desfa grymma prester,
Som rycka offret ur en moders famn.
Se desfa vilda, desfa galna fester,
Se desfa flyggelfer i himlens namn.
Och hvilka Gudar! Ställ för mästarans händer
Två block af sten, och afgör; hvem af dem
Skall bli en Moloch, och en Dagon, hvem,
Tänk dig på Nilens eller Gangens stränder:
Se, hvart du stiger, en gudomlighet
I gytjtjan krälar eller går i bet.

Skön är Olympen, skön den Zevs, der dundrar.
Men när den Gud, hvars höghet du beundrar,
Då med en nick han skakar berg och land,
Med djurisk lust sig till ett djur förbyter:
Hvad, utom konsten, hvaraf Greken skryter
I en Homers, en Phidie mästarhand,
Är denna religion, som honom ställer
Bland Gudar främst till verdens styresman? —
Och den bekändes af ett folk, som galler
För det som längst i menklig vishet hann!

7.

”Det var ett bildverk blott,” så mig de lärde svara,
”Som högre vett sig förbehöll,
Att i en inre helgedom förklara;
Och medan folket i den yttre föll
För blotta tecken ner, att dem som Gudar dyrka,
Uppläts en hemlig dörr, dit den invigde gick,
Och af oraklets röst en vishet höra fick,
Som, öfver vantron höjd, blott gaf åt dygden styrka.”

8.

Och denna vishet, som bedrar,
Nu ock i christna kyrkan har
Ett inre rum med konstgjord nyckel;
Der tron en annan uppfyn bär,
Än då hon sedd derute är.
Och detta otrons fagra hyckel
Är högden, dit du hunnit nu,
Förnuft! — ty dig, med hvilka funder

De än förvända Herrans under,

De alla åberopa ju,

9.

Väl är det sannt, att för ett ändligt sinne,
 I bilder blott, en skynt från himlen ges
 Af det oändliga, som göms derinne.
 Ett bildspråk äfven i naturen ses.
 Men Skaparn diktar ej. I det han tänker,
 Är ej idén från verkligheten skild.
 En fanning i sig sjelf är hvarje bild,
 Hvari hans tanke ned till oss sig länker.
 Af menskans vandring till ett himmelskt mål
 En sinnebild är Israël i öknen,
 Der ledd af Herren sjelf, som göms i töcknen.
 Och hvilken skönt upplyftande symbol
 Är den på korset döde, den ur griften
 Uppståndne Kristus, som till himlen far!
 Men menn ej Israël i öknen var?
 Och han, som tiden delat i tvenne skiften,
 Ett för, ett efter det han syntes der,
 Männ han en lustig tankebild blott är?

Hvad menkoanden tänker högt och renast,
 Men blott kan tänka, som en dröm allenaft,
 Det fins i helga blad, dem enfald skref:
 En enfald, som den högsta vishet blef.
 Hur blef hon det, om ej af Gud ingifven?
 Se, af hans egen hand i tiden skriven
 Är uppenbarelsen, ej blott i ord,

Af helga fäder och profeter spord,
 Men ock i skickelfer, som underbara.
 Hans väg bereda och hans ord förklara.
 Dets äldsta sägen i förbistradt skick
 Från Babels spillda torn kring jorden gick,
 Allt mer förvrängd af blinda hedendomen.
 Men medan denna, med förvirradt prål
 Af tomma bilder, sväfvar utan mål
 Och sammanhang: hur klar står Christendomen,
 Som en Historie, der vi framgå se,
 Lik verldsomseglarns skepp, en stor idé!
 Och den Historien, som begyntes redan,
 Då menskan föll i synd, har fortgått sedan,
 Ej endast till den syn, Johannes såg,
 Der i en skuggbild Christi rike låg;
 Men till vår tid, som visar på Helena,
 Hvad menskan är, hur upphöjd än hon står,
 Då hon förtröstar på sig sjelf allena
 Och egna vägar mot Förfynens går.

10.

Men huru aktas denna lärarinna?

Om än det blad, hon ger oss att besinna,
 Skrefs af Förfynen, likt det varningsord,
 Belsazar, rusig af sin makt och ära,
 Ej anande att stå sitt fall så nära,
 Med häpnad såg på väggen vid sitt bord;
 Om midt i hafvet, mellan tvenne världar,
 Det på en klippa skrefs att läsas der,
 Så länge jorden folk och throner bär:

Dock i sitt högmod otron sig förhårdar,
 Och ej i tiden Herrans vägar ser,
 Än i hans ord hans nåd och fanning fer.
 Ej blott i världen bländar hon de stora,
 Som i defs ståt och buller sig förlora;
 Hon smilar äfven för den stilla dygd,
 Liket ormen, gömd i kunskapsträdets skygd.
 Gå, lär af henne, hur du sjelffrättfärdig
 Kan utan Gud bli fäll och fällhet värdig,
 Kan bli, som Gud, då på dig sjelf du tror,
 Och blott af dig, af ditt förnuft beror.

11.

Förnuft! du är ett ädelt öga,
 Som i det djupa, i det höga,
 Är skapt att blicka upp och ner.
 Men detta ljus, hvarmed man ser,
 Som blommorna på jorden målar,
 Som tänder stjernorna i skyn
 Och speglar dem på hafvets bryn,
 Är det från ögat, som det frålar?

Rik är din kunskapskatt af arf,
 Från tidehvarf till tidehvarf.
 Ja, du har forskat djupt i tingens art och väfen,
 In i naturens verkstad trängt,
 Ställt alla stjernors lopp, till hafvets grund dig fänkt,
 Från ljufets frålar ned till fibrerna i gräfen,
 Allt klyft och vägt och mätt — och till hvad häpen höjd
 Har du ej bragt all konst och stöjd?

Men om du menskan till ett högre lyfte
 Upp öfver tiden, öfver jorden lyfte,
 Var det ej fen det lefvande, från skyn
 Nedkomna Ordet öppnade din syn?
 Dock icke nöjd, att egna dig all äran
 Af den om menskorätt upplysta blick,
 Af det med trygghet fria samhällskick,
 Europa vunnit af den christna läran:
 Djerfs du med den förneka ock defs Gud.
 Med dit signet ej endast lagens bud,
 Men alla trons artiklar du befeglar;
 Och slipar så ditt synglas, att du allt
 Ser bli till intet. Blott dig sjelf, ett kallt
 Och dött benrangel, du till slut der speglar.

O! säg mig då, hvad tröst kan menskan få af dig,
 Att i förtviflans djup hon ej må flörta sig?
 Kan du från synd och död befria?
 Kan du förlika nåd och rätt?
 Kan du för Adams fallna ätt
 Fullborda denna Profetia,
 Som höjt hos alla folk sin röst,
 Som talar i hvart dödligt bröf:
 Att friden, flydd ur menskans boning,
 Från himlen kommer med förfoning?

Lys i den krets, der du är fatt;
 Men tro dig ej en sol, du blofs i grufvans natt.
 Flyg, örn, så högt, som vingarne dig lyfta,
 Men skryt ej, att med dem du mäter dagens lopp;

Och att din blick från bergets klyfta
 Kan slå, som blixten, ner och splittra ekens topp.
 Den thron, der all ting styrs, du såsom din vill ställa;
 Och tyglar ej ett folk, högmodiga förnuft!
 I ljufets högsta rymd du leda vill des källa,
 Du, som ej andas utom jordens luft.

Men se hur ljufet, som der ofvan flyter,
 Hit ned i stoftet sina strålar bryter;
 Och dagande vår väg på jordens bryn,
 Vår blick upplyfter till vårt mål i skyn.
 Och vi från detta ljus ofs skulle vända
 Till matta lampor, som vi sjelfva tända?

12.

”Dock är det ej som dagen klart,
 Ej så för alla uppenbart,
 Som allas ljus det borde vara.
 Om Gud, hvad vi ej sjelfva se,
 Hvad ej hans verk för ofs bete,
 Från himlen ville uppenbara:
 Hvi har det skett så tyft, så smått,
 Först i en vrå af verlden blott?
 Hvi skref han ej, der solen skrider,
 Och öfver allt sin klarhet sprider,
 På samma höga hvalf sitt ord:
 Så att det kunde, måste alla,
 Som vandra kring den runda jord,
 I ögonen beständigt falla,
 Och gripa så hvar menskofjäl

Med känslan af des fanna väl,
 Att ingen kunde det förspilla,
 Hur han än drogs af verldens villa?”

13.

Du som så mästrar Herrans vifa råd:
 Mån du ej sjelf behöfver denna nåd,
 Hvertill du hör en himmelsk röst dig kalla?
 Men du ej undfå vill, ej höra den.
 Ja, du är fri: ty menskan är det än.
 Som hon var fri, att midt i Eden falla,
 Si är hon fri, att ej ifrån sitt fall
 Stå upp, oakadt än vid afgrundensranden
 Åt henne räcks den milda frälfarhanden.
 Dock fordrar du, att hela himlen skall
 Vidöppen låtas, och med ens på jorden
 Det rike stiga ner, der helig frid
 Bor med rättfärdighet i evig tid.
 Så blott den första skapelsen är vorden.
 Men nu, hur långsamt eken skjuter opp,
 Som sen i sekler står med skyhög topp!
 Den som ej strider, kan han seger vinna?
 Den som ej löper, kan han målet hinna?
 Lik Thomas, famlar du i tviflets natt,
 Om du ej får din Gud med händer fatt,
 Ack! mins du ej hvad honom Herren lärde,
 Att den är falig, som ej ser, dock tror?
 En oundviklig tro, som ej beror
 Af hjertats bifall, hvad har den för värde?
 Men när du kämpar ej mot tvifvel blott,

Men mot begär, och trottsfar världens spott,
 Och genom tron på ordet seger vinner:
 Då finner du, att ordet är af Gud.
 Ja, om du lyda vill defs helga bud,
 Du defs gudomlighet allt mera finner,
 Ju mer du vandrar i defs helgedom:
 Der intet ställe, ingen vrå är tom
 På något spår af Herrans magt och ära,
 På något tecken, att han är dig nära.

14.

”Der finnas ting likväl, som Gud
 Tillegnas af hans sändebud,
 Men som, jag tror, förlikas föga
 Med hvad förnuftet om hans höga
 Och helga majestät ofs lär,
 Ja, med hvad rätt och menskligt är.”

15.

Som öfver menskans vägar myran dömmar,
 Så dömmar menskan öfver Guds; välan,
 Om allt det skrifna ej förklaras kan,
 Om Herren någon gång i moln sig gömmer,
 Som mörker sprida ut och ljunga ner,
 Der ditt förstånd hans ändamål ej ser:
 Kan du då allt förklara i naturen?
 Hvad orättvisa i en storm, en flod,
 En pest, som lika drabbar ond och god!
 Hvad grymma blodbad bland de vilda djuren!
 Dock är du vifs, att världen är af Gud

I ordning ställd och styres af hans bud.
 Tror du på Skriftens sanning i det hela,
 Hur kan ett dunkelt blad förringa den?
 Männ för en bokstaf eller två, som fela,
 Du kastar bort ett bref ifrån din vän?
 En vän till dig i Evangelium talar,
 I Lagen sjelf. Blott kärlek är defs bud,
 Blott kärlek är hvart ord af Bibelns Gud,
 När han bestraffar, som när han hugfvalar,

16.

”Men, som i spegeln af en flod man ser
 Defs stränders bilder vändas upp och ner;
 Så ser naturen sina lagar brutna
 I Bibelns värld, der allt ett under är.”

17.

Nej, som i moln, med qvällens guld begjutna,
 En hägring lyfter upp de gröna skär;
 Så står det land, der Gud sig uppenbarar,
 I helig glans från himmelen förklaradt.
 Du flöts af underverk: dem vi dock se
 Omkring ofs öfverallt beständigt ske.
 Der slängdes upp en boll: den föll på jorden;
 Ty jorden, såsom du mig svära vet,
 Är i sitt inre blott en stor magnet,
 Som har en pol i födern, en i nordens.
 Nå väl! den trollkraft i magneten bor,
 Kan du mig visa, hvaraf den beror?

Se här en lilja ur en lök sig dana,
 En dufva ur ett ägg sig veckla ut.
 Hur de få lif, defs början och defs slut,
 Kan ej ditt öga, ej din tanke spana.
 Och hur du själf din hand, din tunga rör,
 Hur du med ögat ser, med örat hör,
 Hur hjernan, eller hvad der göms inunder,
 Bär bud till själen, tar defs bud igen,
 Kan du det reda? Ingen redt det än,
 Är ej naturen själf det största under?
 Hur blef den till? blott på ett allmaktsord.
 Och han, som skapat himmel, haf och jord,
 Då han vill bort ur trädoms-landet kalla
 Det folk, som färskildt leds af hans försyn,
 Och derpå fästa hela världens syn,
 Han vore icke mächtig att befalla
 De vilda vågor att fördela sig,
 Och lemna Ifraël en öppen stig!
 Han som vårt öga bildat och vårt öra,
 Han skulle ej, till tecken, att det är
 Hans Son, som lifsens ord på jorden bär,
 Förmå, att blinde se och döfve höra!

18.

”Men läran själf är underbar:
 Månn Gud ofs förelagt en gåta,
 Hvars nyckel vårt förstånd ej har?
 Hvad må den palmfrukt vandrarn båta,
 Som han i torra öknen fann,
 Då han defs skal ej bryta kan.”

19.

Om du från muslan, der en perla fitter,
 Ej själf kan lösa den, männ du ej gitter
 Behålla och bevara den ändå?
 Om vi ej Guds treenighet förstå:
 Hur salig dock den tro, som vi bekänne,
 Att Gud vår Fader genom Sonen är,
 Och att hans Ande är ofs alltid när!
 Ja, är det ej af denna tro vi känne
 Ofs, såsom Christne, höjda öfver dem,
 Som, jemte Skaparn, tillber, blott ett öde,
 Och ej förnimma, om, och genom hvem,
 Den fallne kan få nåd, och lif den döde?
 Din otro frågar, hur en Son af Gud
 Blef evigt född, och född af Josephs brud.
 Men säg mig du, hur Adam och hur Eva,
 Som ej haft far, ej mor, begynte lefva.
 Ditt öga tål ej att på solen se;
 Men Gud vill du begripa, vill, med mindre
 Att du kan skåda i hans eget inre,
 Ej att akta på det ljus, han dig vill ge,
 Om hvad han är för dig, för dig kan vara
 Här inom tidens skrankor under skyn,
 Tills du der ofvan, med en högre syn,
 Får se hans härlighet sig uppenbara.

Du skjuter från dig hvad du ej förstår.
 Behöfs dock ej på tegen, som du får,
 Guds väderlek, fast ingen kan förklara,
 Hur vinden vänder sig och molnen fara.

Likfå behöfs Guds ande i hans ord,
 Och nådens regn på hjertats goda jord.
 Hvad ej förnuftet fatta kan, det känner
 Den trogna själen i en salig frid,
 En frid, som under oupphörlig frid
 Mot kött och verld ej öfverger Guds vänner.
 Du, som ditt eget väfens grund ej vet,
 Utgrunda vill Guds djup, Guds hemlighet!
 Du tror ej löftet, dig af nåden gifvet:
 För det du ej förstår, hur Sonen vann,
 Att nåd för rätt hos Fadren gälla kan.
 Det hos en nyfödd själ upptända lifvet,
 Som hon af Gud i tro och kärlek får,
 Det skyr du, vill för evigt det förfaka:
 För det du ej defs gränfor kan utfaka,
 Du som ej lifvet i en växt förstår.

20.

Dock forska, hvad du kan. Förän du tror, få pröfva.

Det är din rätt, det är din pligt.

Men väg, hvad andligt är, ej med lekamlig vigt,
 Och klyf ej få begrepp, att de all känsla döfva.

Låt ordet sjelft, med hvad det innebär,
 För dig bevifa, att det himmelfkt är.

21.

Märk förft, hur underbart en högre ledning
 I sexton sekler denna bok beredt
 Af spridda stycken, som dock göra ett.
 Sen läs, som vore du en upplyft hedning,

Med ingen fördom mot och ingen för,
 Hvad Moses bød, hvad du af Kristus hör.
 Hvad finner du väl då i denna samling
 Af forntids sägner, fordna vifas ord?
 Männ samma irrgång, samma blinda samling,
 Som är i Indiens Bhagavata spord?
 Nej, klar från början, klarare mot slutet,
 En plan der leder till ett gifvet mål.
 Och öfverallt är ljus från himlen gjutet,
 Ehur få höljdt, att dödlig syn det tål.
 Den boken ensam kan dig lära mera,
 Än alla andra, hvad du veta bör,
 Om hvad i tid och evighet dig rör.
 Som i ett fjerrglas vifa sig allt flera
 Af lägsna stjernor: få allt mera bli
 Guds kärleks under synliga deri.
 Ja, huru högt än vetenskapen fliger,
 Från sol till sol, der tanken dignar ner:
 Ser hon dock ej, hvad Religionen ser
 Ifrån de berg, som Herrans ord inviger.
 På Sinai, på Golgatha, hvad syn!
 Der en rättfärdig hämnare i skyn
 Med röst af thordön, blick af ljungeldsflamma,
 Ehur blott kärlek andas i hans bud;
 Här på ett kors sig offrande, den samma
 Så heliga, som nådefulla Gud.

22.

Verldrymdens solar och planeter, alla
 Si ställda, styrda, vägda mot hvarann,

Att de ej flötas, irra eller falla:
 O! under öfver allt hvad tänkas kan!
 Ett flörre under dock, som mer förvånar,
 Mer flyr all forskning, dock hvar hjerta rör,
 Är denna kärlek af en Gud, som lånar
 En dödlig skepnad och för världen dör,
 O! sköna tro på Fadren, som förlåter,
 För Sonens skull, hans bröder. — Bröder han
 Ofs arma kallar. Som vår broder, vann
 Guds Son ofs syndens trälar, att vi åter
 Må bli Guds barn, — I denna enkla tro,
 Så fattlig för hvar man, hvad falig källa
 Till tröst och kraft, till helig samvetsro,
 Och till den kärlek, som gör menskor falla
 I fattigdom och ringhet, ja, i nöd,
 I lidande, i qualfull, hänfull död!
 En kärlek, som de troende förenar
 Med Gud och med hvarandra, såsom grenar
 I samma helga skam, och redan här
 Dem ger det himlalif, som evigt är!

Jemför härmed all Österns höga lära,
 Och den, som gör de Grekers sköna ära.
 Hvad är den vife med de Stoiska bud,
 Som, fälld af egen dolk, sig tror en Gud,
 Mot den som är det — den som sig bevisar,
 I ord och verk, i kärlek som i magt,
 En Gud. Hur ödmjuk bär han sitt förakt,
 Ett tåligt lam, och blott sin Fader prifar
 För allt hvad godt hans egen Gudom gör.
 Inbillka vishet! Honom se och hör:

Som hafvet djupa och som dagen klara,
 Hans enkla ord ofs himlen uppenbara.
 Skenfagra dygd! Se vägen som han går,
 Och tag ditt kors och följ hans helga spår.
 Du bleknar, bäfvar! Ser du hvad dig brifler?
 Bekänn din skuld och fall i skoftet ned;
 Och han, som skuldfri sjelf för synden led,
 Af nåd dig ger, hvad inför rätt du miltor.
 Stå upp med tröst, då han förlåtit dig,
 Han sjelf dig leder på den helga stig.

23.

O! du, som hos Gud i begynnelsen var,
 Och sjelf är Gud från evighet!
 Du, som med skapellens hemlighet
 Försoningens förenat har!
 Guds enfödde Son, som till fyndare bar
 Ljus, lif och salighet!
 Du nämns, och du är, det ursprungliga Ordet,
 Det höga Förnuft, hvaraf all ting är vordet,
 O! skulle ett ändligt förnuft för dig
 I ödmjuk tro ej böja sig?

24.

Ja, det samma Ord, som ropte tingen
 Fram ur djupets tomma natt och död,
 Ljudande på nytt kring jorderingen,
 Ljus och lif i mörkret framstå böd.
 Ur ett chaos af begrepp och vanor

Redde sig få fanningar, som bud.
Menskans väg på jorden inför Gud
Blef beständ, som alla stjernors banor.

25.

På en Gud, på en Förfyn
Trösta fattiga och rika:
Allas Fader ofvan skyn
Vårdar träl och herre lika.
Som i stort och litet hägn
Lika faller himlens regn;
Så det ord, i templet ljuder,
Samma nåd åt alla bjuder.
Inga grymma offer mer
På de rena altar blöda.
Hjertat blott till offer ger,
All sin synd blott den vill döda,
Som med chriflig tro och bot
Faller ned vid korsets fot.
Öfver verlden lyft, den fromma
Känner af des prål det tomma,
Känner vid des smålek frid.
Sänd, att från allt ondt befria
Döden bär ej mer en lja,
Blott en palm för vunnna strid.
Skapt att blicka upp till ljuset,
Menskan här en främling går;
Går i skola, tills hon når.
Foftrad, pröfvad, Fadershufet,
Der för henne Sonen ber,

Han, som steg på jorden ner,
Att till lifvet genom döden,
Från all strid, från alla öden,
Föra den, som tror på Gud,
Och med kärlek gör hans bud.

26.

Se der den chrifna tron. Så i sin renhet
Och enkelhet för hvarje menska klar,
Och genom fridens band i andans euhet
För alla stånd och lägen användbar:
Och fast hon hän ofs vifar, såsom gäster
Och vandringsmän, till annat bättre land;
Hvad fins, som mer än hon ett samfund väster
Och helgar alla menskolifvets band?

27.

Men ve! den flatsklokkhet, som blott inviger,
Med låtsad hyllning af hvad heligt är,
De offer hon ej Gud, men Mammon bär;
Som på Guds berg med verdens Förfle stiger,
Der efter rof af folk och länder ser,
Och att dem vinna Satan sjelf tillber.
Ve! den prelat, som står på templets tinnar
Och tar af mörkrets makt ett hemligt bud,
Och för att menskor blända, frestar Gud.
Ve den regent, det folk, som ej befinnar,
Att Herrans vingård, fast i statens hägn,
Från himlen har sitt folk och sitt regn!

När de, som skola lära, skola styra,
 Ifrån sig skjuta Herrans ord och hand,
 Och i hans dyrkan skatta blott ett band,
 Hvarmed de tygla hopens blinda yra,
 Ej allas samband med en högre värld;
 Hvad under då, att ogudaktig flärd
 Sprids ock till folket, att en inbilsk, hädisk,
 Ofedlig otro går bredvid en blind,
 Afgudisk vantro; att en hal, förrädisk,
 Med sken af högre ljus, för dagens vind
 Och hvar basun i tidens mun ombytlig,
 Halfskriften lära gör all kunskap ytlig,
 All tro tvetydig och all kärlek kall;
 Och hotar staten sjelf med kyrkans fall?

28.

Hvem må ej häpna, då han ser förtvina
 Det som är världens ljus, som allting ger
 Sitt lif, sin växt, all glädje gjuter ner?
 Men blott en stund, och det skall åter skina
 Med samma glans, då skuggan går förbi;
 Ty utom det är mörkret, ej deri.

Förmörkadt var ditt ljus o Herre! alla tider
 För en i synd och otro infödd värld;
 Och hos en själ, af oren luft förtärd,
 Det sjuka ögat ej des klarhet lider.
 Men mor än röfvarn, som i hålan flyr
 För dagens spaning, du för hycklarn kyr,
 Som lånar tungomål af dina vänner

Och dig blott häder, då han dig bekänner,
 Hur fräckt af liften och af skrymteriet
 Missbrukadt blef ditt namn, förtydd din fanning!
 O ve! det fromma svek, det blinda nit!
 Du spådde sjelf om denna blandning
 Af ogräs i din goda fäd,
 Men fast det straxt blef torrt, det ofrukbara träd,
 Som att din hotelse befanna
 Förbannades af dig inför Jerusaleml;
 Spar du dock ond och god, tills skörden skiljer dem,
 Och vill i växtens tid välsigna, ej förbanna.

Se, mask i frukten, i den bäfla, är
 Och redan blomman, redan knoppen står.
 Också på himmeln fliga moln och dimma.
 Från jorden komma de likväl. En inma,
 En fläck på ögat villar ljufets sken.
 Men hvarje stråle i sig sjelf är ren.
 Från himlen närdt, af regn och solsken glödde
 Det ädla vin i drufvan, som det födde.
 Det gjuts i kär! och smak af desfa får:
 Mån derfor drufvan eller himlen rår?

Smög sig ej ormen till de ännu rena,
 I Eden, som der kände Gud allena?
 Blef ej Guds egen Son af Frestarn spord?
 Var ej hans snara knuten af Guds ord?
 Hvad under då, att han i Christi kyrka
 Sökt, under sken af hans, sitt välde yrka?

29.

Hur många ädla verk af visa män begynts,
Som, likt de tända klot, af hvilkas snabba låga
Blir dag för en sekund, då de på fästet låga,
Förfvunnit, då de knappast fynts!
Se, huru skönt de unga sig förena
Kring en Pythagoras, en Sokrates till dygd,
Till lif och död för rätt, till gagn för fädrens bygd.
Hvad återstår deraf? De begges namn allena.

Men likt det christna tal af år,
Som öfver världshistorien rår,
Och hur sig tidens hjul må vända,
Går fram, tills alla år sig ända:

Står i everdlig tid den christna lärans ljus.

Som solen, vandrar hon kring jorden,
Tills i fullbordan gå de orden:

"Det är en herde och ett fårahus."

30.

Ren hör Columbi verld till christenheten;

Och se, hur skönt Tahiti är förbytt!

Far dit, du otro, spefull och förveten

Och märk med häpnad, hur man föds på nytt.

O dubbla under! medan masken bildar

En fjette verld under hafvets bryn,

Går missionären, blickande åt skyn,

Från ö till ö och gör Guds barn af vildar.

Bevingadt far på hundra tungomål

Det dyra ord kring alla världens stränder.

Hvar är den klippa, dit magnetens nål

Ett segel styr, och dit det icke länder?

Och i vår verldsdel, hvarifrån det ut

Kring jorden skickas, skulle det förfalla?

Midt i den verld, det upplyft, främst af alla,

O Gud! ditt rike skulle nå sitt slut?

31.

Ja, i det land, der Luther det förfvarat,

Guds ord ej blott förtyds, men från sin grund

Rifs sönder, blandas bort med menskofund.

Dock lefver det ännu. Och se, förklaradt,

Som han det fände äfven till vår strand,

Går det å nyo ut från Luthers land.

32.

En flörre fara hotar från det landet,

Der otron hemfödd är. Nu icke mer

En genius i behagens drägt, som ler,

Går hon der hemsk, och skakande på bandet

Emellan Stat och Kyrka, Folk och Gud,

Bär, i reformens namn, revoltens bud.

Dock fåfängt väpnar hon sin hand och tunga

Mot en från högden skyddande Förslyn.

Hur högt sin aska Ætna än må slunga:

Hvad akta henne stjernorna i skyn?

33.

Väl syntes helvetet ha vunnit seger redan,

Då djessar flodo upp i menckohamn,
 Och höljde allt med blod i republikens namn.
 Då stängdes kyrkan, för att öppnas sedan
 Ej mer för Gud: ej mer hans hus det var.
 En ny gudomlighet i gyllne char
 Dit fördes i triumph och intog korsets ställe,
 Förnuft! ditt tempel blef det nu;
 Och skökan, som en blodig fälle
 Invigde med en kyfs — var du? —
 Nej, du med harm fördref det vilda gyckel,
 Tog i din hand det helga rummets nyckel,
 Och böd för taflan af det gamla bud,
 Att älska menniskor och Gud,
 Ny gudstjänst hållas i ditt namn allena *).
 Hvad segrer nu för dig, då denna rena,
 Från alla kyrkans band, från allt, hvad tron
 Skall blindt omfatta, skilda religion,
 Med friheten, gick ut kring alla jordens länder
 Och presterna få väl som kungarna fördref.
 Men se: af allt det nya, som då blef,
 Hvad återstår? Ej ens en ny kalender.

34.

Om sen, då all ting hvälfdes om,
 Och tiden, plötsligt skräm, tillbaka syntes skena,
 I christendomens namn Jesuitismen kom:

*) Det Theophilantropiska institutet, som skulle ersätta
 Christendomen.

Hvem råder därför? Männ de allena,
 Som intet lärt och intet glömt:
 Som likt de sju, legenden låter
 I annat tidevarf stå upp och lefva åter,
 Ett sjerndels fekel sofvit blott och drömt?
 Nej, din är skulden, din, Napoleon, du store!
 Den hand, som lyfte dig, och upp så länge höll,
 Du ej erkände, ej förstod, — och föll.
 Om du en Christen varit, o! hvad vore
 Ej Franska riket, ej Europa nu!
 Och hur förklarad stod vid Gustaf Adolf du!

35.

Men äfven de, som honom fällde
 Och heligt nämde sitt förbund,
 Männ de väl flodo på en christlig grund,
 Då de mot ljufets fria gång sig ställde?
 Männ de väl kände eller trodde dig,
 O! verdens ljus, som vill från villoftig
 Med nåd och fanning alla menskor föra,
 För att, som ljufens barn, dem fria göra?

36.

Och nu den sekt *), som djerfdes fräck och yr
 De Christnas Gud föräldrad redan finna,
 Se, hur hon höljd med blygd åt Östern flyr,

*) Sit Simonismen.

Att sin Mesfias föka i en qvinna.
 Han lefver dock ännu, de Christnas Gud.
 Och hvad den nya visheten må ställa
 För nya Gudar fram, med höga ljud
 Af tidstrompeter, som kring henne skrälla:
 Dock ej för dem och deras buller flyr
 De Christnas Gud, som verlden skapt och flyr.

37.

Men när en gång de mörka fästen falla,
 Som stänga vägen till Guds berg och hus:
 När Österns folk få väl som Vesterns, alla,
 Stå upp att vandra i det Christna ljus;
 Och när i Själfva Rom, att kyrkan rena,
 En Luther väckes af ett åkkeslag:
 Det vet den Outgrundlige allena,
 För hvilken tusen år är blott en dag.
 Hur tiden hvälfves, hvar defs lopp må flanna,
 Skall detta Herrans löfte sig befanna:
 "Om allt förgås i himmel och på jord,
 Förgås dock ej mitt ord."

38.

Gläds, Svenska folk, att fasta i din bygd
 Stå thron och altar, att i deras skygd
 Så lugnt, som fritt, du lyfsna kan åt tiden,
 Oväldigt pröfva rösterna i striden,
 Och med din egen blick, ditt eget mått,

Tillegna dig, hvad sannt dig fyns, hvad godt,
 På en gång upplyft af förnuftets sackla
 Och Evangelii ljus: skall du ej vackla
 Från tron, som renad du af Vafa tick,
 För den hans Sonefon i döden gick;
 Som stod, befäst med Carlarnas infegel,
 För dem och deras folk en daglig spegel:
 På hvilken än en Carl ifrån sitt svärd
 Sig hvilat, trygg i denna orons värld.

Och du längs Fjellen under Polens stjerna,
 Uppfödde telning af defs ädla stam,
 Stå främst i tro med frukt, i dygd med kärna!
 Må äfven öknens son med dig gå fram,
 Och när du lofvar "Jehovah i Norden *),"
 Som ock för dig en Frälsare är vorden,
 Må han, fast skild i tungomål, sin röst
 Med din förena ur ett troget bröst!

*) Dessa ord stå i Hernöfands Stifts Sigill under strålarne af en sol.

Innehåll.

1. Inledning. En dialogisk blick på tidens fyftning, så vida den rör Kyrkan och Religionen. 2. Den synpunkt, ur hvilken betraktelsen utgår. 3. Mensklighetens högsta bildning före Christendomen. 4. Filosofiens upptäcktsfärd, jemförd med 5 Uppenbarelse utveckling hos Guds folk. 6. De öfriga folkens afguder. 7. Det eoteriska i de Hedniska religionerna. 8. Huruvida något dylikt äfven i den Christna äger rum. 9. Uppenbarelsen, såsom på en gång symbolisk och historisk. 10. Betydelsen och vigten deraf, som öfverles af den rationalistiska otron. 11. Hvad förnuftet i sjelfva verket är och förmår, erkännes, under det att des anspråk att sätta sig öfver uppenbarelsen bestrides. Invändningar emot denna: 12, såsom ej allmän och ögonskenlig; 14, ej i allt förenlig med förnuftets begrepp om Gud; 16, såsom stridande emot naturens lagar; 18, såsom i sjelfva läran-obegriplig och underbar. 13, 15, 17, 19. Svar på des invändningar. 20. Öfvertygelsen om Uppenbarelsens sanning bör genom en fri pröfning hemtas ur sjelfva des källa. 21. Den Hel. Skrift, betraktad såsom ett helt, genom en högre Styrelse tillkommet, hvars sjelfva innehåll upphöjer det öfver all mensklig visdom. 22. Näden i Christo, såsom kärnan deraf. 23. Apostroph till det eviga, i Ordet, som vardt kött, uppenbarade Förnuftet; 24 genom hvilket verlden är skapad, och en ny andelig skapelse fortgår. 25. Hufvudsumman af den Christna

Läran. 26. Hennes verkan i Samhället: 27 der hon dock ej bör nedfattas till ett politiskt verktyg. Faran deraf. 28. Missbruken inom sjelfva kyrkan, förutlagda af Kristus, och ehuru oundvikliga i en verld, der det godas frihet förutfätter äfven det ondas, dock ingen ting bevisande emot sjelfva lärans gudomliga sanning. 29. Att Christendomen, oakadt dem, bibehållit sig, förläkrar om des vidare bestånd. 30. Evangelii framgång hos Hedningar, och verkan af den Hel. Skrifts utspridning på alla verldens tungomål. 31. Motfater deraf i den Tyska rationalismens bemödande att förstöra den bibliska grund, på hvilken Luther byggde; samt 32 i den revolutionära otron i Frankrike: 33, som ifrån den Jakobinska ursinnigheten och den theophilantropiska välmeningen 34 öfvergick till den Catholska, och slutligen Jesuitiska ultraismen, icke utan skuld af Napoleon sjelf, så väl som af 35 den hel. Alliancen. Men hvarken denna återgång eller nya villfarelser, såsom t. ex. 36 St Simonismen, kunna nedlå 37 hoppet om Christendomens fortgående ljus: 38, som, i Sverige (pris vare des stora Konungar!), under all upplysande frihet, bibehållit sin Evangeliska renhet.

... 26. Hennes värd i ...
... 27. Hennes värd i ...
... 28. Hennes värd i ...
... 29. Hennes värd i ...
... 30. Hennes värd i ...

Tryckfel:

- S. 6, r. 13 står: *gestallt*; läs: *gestalt*.
- S. 12, r. 3 står: *ljus*; läs: *ljud*.
- S. 23, r. 10 står: *tillber*, läs: *tillbe*.
- r. 20 tag bort *att*
- S. 25, r. 5 står: *famling*; läs: *famling*.
- S. 30, r. 3 nedifrån står: *Men mer än*; läs: *Mer än för*

... 31. Hennes värd i ...
... 32. Hennes värd i ...
... 33. Hennes värd i ...
... 34. Hennes värd i ...
... 35. Hennes värd i ...
... 36. Hennes värd i ...
... 37. Hennes värd i ...
... 38. Hennes värd i ...
... 39. Hennes värd i ...
... 40. Hennes värd i ...

